

„FURCSA TOLVAJSZÖVETKEZET”

KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

A HUN-REN-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRSÁ
SZEPVOLGYIENIKO@GMAIL.COM

2024. március 25.

A Pesti hírlap 1909. április 9-én a napi hírek között számolt be egy magyaróvári „furcsa tolvajszövetkezetéről”.

A cikk szerint a magyaróvári csendőrség és a városi rendőrség felderítette egy asszony vezetésével működő, egyebekben kizárólag gyermekekből álló tolvajbanda működését.¹

A belügyminisztérium felfigyelt a cikkre, s 1910-ben rövid határidővel utasította

a Moson vármegyei árvaszéket, győződjék meg a hír igazságtartalmáról és amennyiben szükséges, intézkedjék az ún. hatvanezres rendelet alkalmazása felől.²

Az említett körrendelet az erkölcsileg elhagyottnak tekinthető gyermekekre

fókuszált. Andrassy Gulya belügyminiszter az állami gyermekvédelmen belül nagy körültekintéssel fordult az erkölcsi romlásnak kitett és züllött gyermekek ügye

felé, a minisztérium kiemelt felügyelete alá helyezte a hatóságok működését az ún. hatvanezres gyermekek ügyeiben. Ennek fényében nem meglepő, hogy az országos lapban megjelent cikk valóságtartalma felkelte a minisztérium érdeklődését: „Sajnos tapasztaltam, hogy a hatóságok eddigelé a környezetükben erkölcsi romlásnak kitett avagy züllésnek indult 15 éven aluli gyermekek legnagyobb részével, mint közönséges bűnelkövetőkkel a hatósági ridegség szigorával s közönyével bántak el, ahelyett, hogy velük szemben a Gyv. Sz. rendelkezéseit alkalmazták volna.”³ A belügyminiszter úgy látta, hogy az állami gyermekvédelem intézményrendszere a gyakorlatban nem valósította meg a züllött, vagy erkölcsi romlásnak kitett gyermekek védelmét, a hatvanezres rendelettel azt a kormányzati akaratot fejezte ki, hogy ezeket a gyermekeket is az állami gyermekvédelem körébe vonják.

A levéltári iratokból kiderül, hogy a cikkben szereplő asszonnyal, S. Istvánnéval, szemben a magyaróvári járásbíróság 2 napi elzárást szabott ki, amely ellen a terhelt fellebbezett. K. Anna 16 éves kiskorút ugyancsak 2 napi elzárásra ítélte a bíróság. A többi gyermekkel szemben vagy nem emeltek vádat – mivel a 12. életévüket nem töltötték be a cselekmény elkövetésekor – vagy megszüntették a büntetőeljárást

velük szemben. A cikkben szereplő gyermekek többsége fiatal életkorára tekintettel a Csemegi Kódex vonatkozó rendelkezése alapján büntetőjogi úton nem volt felelősségre vonható.⁴ 1909-ben a fiatalkorúak anyagi büntetőjogát megteremtő I. Büntetőnovella második fejezete még nem volt hatályban, így annak rendelkezéseit a büntetőjogi felelősség megállapítása és a szankciók alkalmazása kapcsán értelemszerűen nem lehetett alkalmazni.

S. Istvánné fellebbezése folytán a másodfokú eljárásban hozott ítéletből kiderül, hogy a „tolvajbanda” csekély értékre követett el zöldséglopást, erre tekintettel az asszonnyal szemben a törvényszék elzárás helyett pénzbüntetést alkalmazott és annak végrehajtását is felfüggesztette.⁵

Az árvaszék megkeresésére a város előljárósága a belügyminisztérium felhívását követően 16 kiskorú kapcsán készített környezet-tanulmányt azoknak a tényleknek a megállapítására, amelyek alapján eldönthető volt, hogy a gyermek a környezetében erkölcsi romlásnak volt-e kitéve, vagy züllésnek indult-e. Az előljáróság a környezettanulmány elkészítése során vélhetően az I. Büntetőnovella végrehajtási rendeletéhez mellélt mintát vehette alapul.⁶ Ez a minta tartalmilag egyébként annak az útmutatásnak felelt meg, amit a Budapesti Árvaszék adott ki 1908-ban. Ebben az Árvaszék meghatározta, hogy a züllött gyer-

— (Furesa tolvajszövetkezet.) A magyaróvári csendőrség és Mózer József városi rendőrbiztos érdekes tolvajszövetkezet üzelmeiről rántotta le a leplet. A banda egy asszony vezetésével csupa apró gyermekekből állott, akik még tudatában sincsenek, hogy a bűn fertőjébe merültek. A tolvajbandának a feje Schuster Istvánné napszámosnő, aki 16—20 apró fiu- és leánygyermeket bérelt fel és tanított be a tolvajlásra. A kis gyermekek közül eddig kinyomozták Valla Lajos 12 és Valla Giza 6 éves, Czinczerer Károly 10 éves, Madl Mária 7 éves, Pichler Margit 10 éves és Pichler Frigyes 6 éves, Matt Margit 9 éves, Kovács Anna 14 éves, Kovács Juli 10 éves, Kovács Mari 5 éves, Skuk Gusztáv 6 éves, Holczinger Ferenc 12 éves, Gordon Gyula 11 éves és Varga Imre 12 éves gyermekeket, akik mind hálójába kerültek az elvetemült asszonynak. A kis bűnösök szülői legtöbbször becsületes gyári munkások és kisiparosok.

mekek ügyében a hatóságoknak milyen szempontok szerint kell lefolytatniuk a vizsgálatot. A gyermek züllésére mutató tényeket és a züllés okát kellett feltárni. Ehhez a gyermek életkörülményeinek, előéletének megismerése vált hangsúlyossá. Ezt követően a szülők felelősségét és az esetleges mulasztásukat kellett megállapítani. Amennyiben mulasztott a szülő, el kellett döntenie, hogy a mulasztás foka indokolta-e a szülői jogoktól vagy a gyámi hatalomtól való megfosztást a gyermek eredeti környezetéből történő kiemelése mellett.⁷

Az eljárásosság a környezet-tanulmányban kérdéseket tett fel

a gyermek családi állapotára, vagyoni helyzetére, iskolázottságára, testi vagy szellemi fogyatékosságára, rossz szokásaira és káros szenvedélyeire vonatkozóan. Vizsgálta az eljáró hatóság, hogy a gyermek érintkezik-e rendszeresen olyan személlyel, aki erkölcsi fejlődését veszélyeztette. A gyermek életvitelére, valamint a kriminalitáshoz vezető ok kutatására is kitért a környezettanulmány.⁸ Az eljárásosság a gyermek otthoni körülményeit is vizsgálta, beleértve azt is, hogy a szülő vagy gondviselő miként bánik a fiatalemberrel, nem folytat-e iszákos, csavargó vagy erkölcstelen életmódot. Az eljárásosság javaslatot tehetett a szülőknek a gyermekek nevelésével összefüggésben, ezek olvashatók a környezettanulmányokban. Egyes esetekben a hatóság felhívta a

szülőket a gyermek szigorú nevelésére. A környezettanulmányokat elkészítő eljárásosság szerint „megállapított, hogy nevezettek a tett elkövetésénél azon félrevezetett véleményben voltak, hogy a zöldségnek elhordása meg volt engedve, vagyis, hogy az mint hasznavehetetlen hagyatott vissza a kérdéses telepen.”⁹

A furcsa tolvajsövetkezet-ről szóló cikk rendelkezett valóságalappal, ugyanakkor a felsorolt gyermekek közül nem mindannyian voltak érintettek az ügyben. A belügyminisztérium által elrendelt vizsgálat jelzi, hogy a dualizmus éveiben a kormányzati törekvések az állami gyermekvédelem területén nem hangzatos szalagcímek voltak csupán. Az elzárásra ítélt K. Anna példáján és a környezettanulmányok minisztériumi felhívásra történő utólagos elkészítésén keresztül azt is mutatja az eset, hogy a hatvanezres rendeletben foglaltak és az 1909-ben folyamatban lévő büntetőjogi reformok hatályos eredményei¹⁰ a gyakorlat szintjén nem valósultak meg hiánytalanul.

Hivatkozások:

¹ Furcsa tolvajsövetkezet. Pesti Hírlap, 1909. 84. sz. 12. p.

² Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fióklevéltár, Árvaszéki iratok 1910. 1301-4000. 49517/1909. IX. b. sz. A rendeletet lásd: A m. kir.

belügyminiszter 1907. évi 60.000. számú körrendelete, az eddigi környezetükben erkölcsi romlásnak kitett, avagy züllésnek indult gyermekek oltalmáról az állami gyermekvédelem körében. Magyarországi Rendeletk Tára. Budapest, 1908. Magyar Királyi Belügyminisztérium, 1294-1306. p.; Lásd továbbá Kovács-Szépvölgyi Enikő: A „hatvanezres gyermekek”. In: JOG.történet. A HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport blogja. 2023. december 4.

³ A m. kir. belügyminiszter 1907. évi 60.000. számú körrendelete.

⁴ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről, 83. §.

⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fióklevéltár, Árvaszéki iratok 1910. 1301-4000. 5416/1909. b.

⁶ A m. kir. igazságügyminiszternek 27.100/1909. I. M. számú rendelete, a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908: XXXVI. törvénycikknek a fiatalemberekre vonatkozó második fejezetében foglalt rendelkezések végrehajtása tárgyában. Igazságügyi Közlöny, 1909. 12. sz. 29-31. p.

⁷ Budapest székesfőváros árvaszéke 1908/5. Gyermekvédelmi lap, 1908. 10. sz. 135-138. p.

⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fióklevéltár, Árvaszéki iratok 1910. 1301-4000. 1244. sz./1910.

⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Fióklevéltár, Árvaszéki iratok 1910. 1301-4000. 1244/1910. sz.

¹⁰ Lásd például: A m. kir. igazságügyminiszter 1908. évi 20.003. I. M. számú rendelete, a fiatalember terheltek bűnügyeinek ellátása tárgyában. Magyarországi Rendeletk Tára. Budapest, 1908. Magyar Királyi Belügyminisztérium, 1136-1140. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: „Furcsa tolvajsövetkezet” hír a Pesti Hírlapban. Forrás: Pesti Hírlap, 1909. 84. sz. 12. p.